

Slováci se na pět let zapletli s nacismem, svolili k vyvraždění velké části Židů...

... Češi víc než Slováci vnesli do Československa komunismus.

dělat na Slovensku. A zaskočilo ho, když se duchovní otec slovenského národa Andrej Hlinka rozhodl, že životním prostorem Slováků bude jen Slovensko. Myslím si, že kdyby si oba patriarchové, český a slovenský, tehdy sedli a s důvěrou vzájemně věci vysvětlili, že se ten stát mohl vyvíjet jinak. Vedle svých kvalit ale byli oba taky hodně tvrdohlaví, možná že to souviselo s věkem.

Jeden z dokumentů, které se označují za průlomové pro vznik Československa, byla Pittsburská dohoda, která de facto spojila Čechy a Slováky do jednoho státu. Ale v ní byla Slovákům připisována značně širší nezávislost, než jaká se pak za první republiky v praxi uplatňovala. Za celou společnou historii bylo málo okamžiků, kdy byly rozhodovací kompetence mezi oba národy rozděleny vyváženě, a dělo se tak jen v dobách krizí.

Pittsburská dohoda byla přesně tím tématem, o kterém Masaryk a Hlinka měli podle mě včas mluvit. Masaryk ji podepsal v posledním roce války s představiteli amerických Slováků a Čechů a slíbil v ní Slovákům de facto

fantazie, tohoto vnitřního převratu hodně Čechů není schopno dodnes.

Byla tedy někdy šance vychovat skutečného Českoslováka? Byli jsme k tomu někdy blízko?

Za první republiky se to bohužel zkomplikovalo skoro hned na začátku. Masaryk předpokládal, že celá republika se stane prostorem Čechů, Slováků i příslušníků menšin, že nikdo nebude nucen sedět doma a zdůrazňovat tam svou nacionalitu, protože ji překryje demokracie, která je jako idea pro život prostornější. Masaryk předpokládal, že Slováci se začnou usazovat v českých zemích se stejným elánem a chutí, jako to Češi začali

autonomii. Vždycky jsem věřil tomu, co později říkal: že tu dohodu bral jako pragmatické opatření, které mělo urychlit formování kontur státu, a že od začátku chtěl, aby o věci rozhodli až lidé doma. Když si však Hlinka text dohody doma v roce 1919 přečetl, zeptal se logicky, kde tedy ten slovenský sněm, vlastní soudy atd. jsou. V té chvíli mělo dojít na vyjednávání, z kterého měl Hlinka pochopit, že autonomie pro Slováky zatím není možná, protože dostanou-li ji, budou ji okamžitě chtít i sudetští Němci, čímž se stát rozpadne. Hlinka by to určitě byl schopen pochopit. O to větší problém byl, že se s ním věci hrály celkem do vytracena. Slováci za první republiky nikdy nedostali to své od začátku požadované *rovný s rovným*. Pořád jenom sliby, až do úplného konce. Autonomii vyhlásili týden po Mnichovu, když byla první ČSR na kolenou.

Ve své knize *Slovenské století* popisujete příběh Vavro Šrobára, který jen pár hodin před vyhlášením nezávislosti Československa v roce 1918 v Ružomberoku sedl na vlak, odjel do Prahy, a stal se tak jediným Slovákem při vzniku společného státu. Jak na tom bylo z hlediska angažovanosti a elit Slovensko? Do jaké míry myšlenka společného státu byla vlastní Slovákům žijícím na Slovensku (a nikoli v USA)?

Před rokem 1918 existovaly česko-slovenské hlavně kulturní, společenské a v názncích i politické styky. Od vzniku Rakouska-Uherska v roce 1867 však Čechy a Slováky jako celek dělila psychologická hranice, významnější než dřív. Slováci s Maďary, kteří jim vládli, neskutečně zkusili, málem pod nimi jako národ přestali existovat. Zároveň ale bylo maďarské *grófstvo* tím jediným, co znali a s čím uměli nějak jednat, byť většinou jen poníženými poddanskými suplikami.

Když v roce 1918 vznikla ČSR v podobě republiky, byl to na Slovensku stokrát větší šok než v českých zemích. Pozoruhodné je, že tím, kdo v roce 1918 zavelel, aby se Slováci hnuli směrem k společnému státu, byl opět Andrej Hlinka. Přepólovat Slováky od Maďarů směrem

Pavel Kosatík v roce 1989

k Čechům však trvalo skoro celá dvacátá léta, někde ještě déle. Republikánská demokracie byla nezvykem všude ve střední Evropě.

Vzpomeňme na tehdejší politické lídry. Třeba vztahy Edvarda Beneše a M. R. Štefánika. Nebo Beneše s předsedou československé vlády Milanem Hodžou. Vy popisujete strategii prezidenta Beneše před Mnichovem, který byl ochoten Hitlerovi přenechat oblasti, kde tvořili Němci skoro 100 procent obyvatel. Jednalo se o české výběžky – Frýdlantský, Šluknovský a Chebský. Sliboval si od toho, že za to získá podporu Francouzů. A když to nevyjde, hodí to na Hodžu. Dnešní generace mají možná z učebnic dojem, že ti tři velikáni TGM, Beneš a Štefánik táhli po celou dobu za jeden provaz...

Nebylo to tak zcela, hlavně ne koncem války. Štefánik nevěřil tolik jako Masaryk s Benešem v takzvané

„Mají Verejnosť proti násiliu.“ „A proč ne Občanské fórum jako my?“ „Nevím.“ (Pavel Kosatík, Dan Černý: Češi 1992)

demokratičnost. Protože se lidem v něm bude žít svobodněji než jinde, přestanou pokukovat po tom, co mají jiní za hranicemi. Masaryk ten stát zamýšlel nikoli jenom jako instituci určenou k zajišťování toho, co jedinec nezvládne – správa, vojsko, komunikace, školství, zdravotnictví atd. –, ale i jako mravní závazek. Čechoslováci měli být čím dál sebevědomějšími občany a demokraty. A ten stát si v tom, navzdory vnější nepřiznivnosti osudu, nevedl úplně špatně. Na konci první republiky zde žily statisíce lidí ochotných položit za společný demokratický stát život, mnozí z nich to potom udělali.

Co myslíte, že si naše dva národy během společné historie udělaly nejhoršího?

Slováci se na pět let zapletli s nacismem, přivolili k vyvraždění velké části židů, arizaci jejich majetku atd. Češi sem víc než Slováci vnesli komunismus, počínaje nešťastnou Benešovou smlouvou se Stalinem z prosince 1943 přes vítězství KSČ ve volbách v roce 1946 v českých zemích až po ten *vítězný* únor.

A co nejlepšího?

To nejlepší nás pořád ještě čeká podle mě.

Vy říkáte, že Slováci jsou vítězi 20. století. A znamená to, že Češi vítězi nejsou? Vždyť se zdá, že nakonec ze všech krizí, ať to byl nacismus, komunismus nebo vlastní problémy, jsme se dokázali vyhrabat. Čechoslováci dokázali zlikvidovat třetího nejvýše postaveného nacistu, komunismus porazili vlastně bez prolití krve a v roce 2021 už se ani komunistická strana nedostala do českého parlamentu, vstoupili jsme do EU a NATO...

Slováky pokládám za vítěze 20. století, protože začínali z nuly, jako národ bez elit a skoro bez jazyka. Na konci měli nejen vlastní stát, ale ve volbách v roce 1998 ubránili i demokracii, proti veřejnému škůdci Vladimíru

republikánské instinkty Čechů a Slováků, přál si spíš monarchii. Mimoto proti němu sveřepý Beneš intrikoval; v samotném závěru války se mu podařilo Masaryka přesvědčit, že Štefánik musí ven nejenom z politiky, ale i z diplomacie, že nesmí působit ani jako vyslanec někde ve světě. Ti tři byli nesmírně silnými osobnostmi, které válka, bohužel, rozstřelila od sebe.

Co tedy zavazovalo k tomu, aby stát zůstal pohromadě?

Tradice, společné dějiny, které se nesly i v duchu vzájemného porozumění a nikoli jen neporozumění. Oba národy byly odlišné, ale byly si blíže než národy jiné. Podle původního projektu měla být svorníkem státu jeho